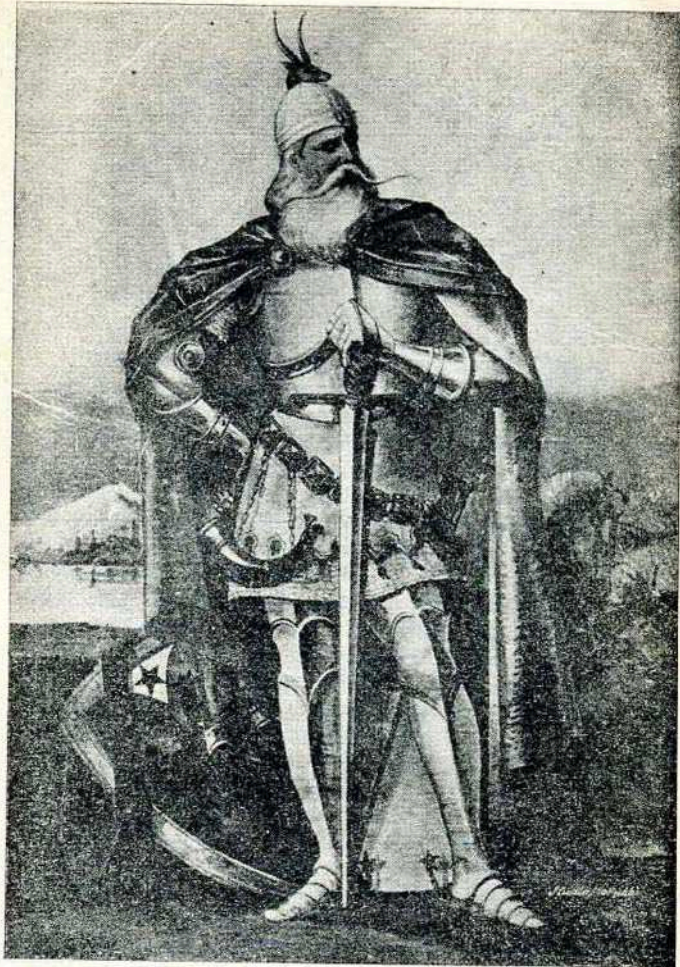


RAPSODIE  
E SCENE DI VITA  
DEGLI ALBANESI  
DI CALABRIA



Tipografia SCAT - Cosenze

**Alla Beata memoria  
di Papa Benedetto XV  
gli albanesi grati**



*Skanderbeg - Tanto uomini nullum par elogium*

*L'Eparchia ortodossa greco-albanese di Lungro si accinge a festeggiare quarant'anni di attività, in mezzo alle sue popolazioni, sparse in Calabria, Lucania, Puglia, Abruzzo. La fiorente vita spirituale e liturgica, l'attività culturale, l'attaccamento alle avite tradizioni bizantine e albanesi, la coscienza, sempre più sentita, d'un ruolo di grande importanza nel mondo cristiano, ai fini di una maggiore comprensione tra le due concezioni di vita, orientale ed occidentale, questi e molti altri fatti, dimostrano la sapiente lungimiranza della venerata memoria di Papa Benedetto XV, che la volle, la creò e la protesse e della S. Congregazione per la Chiesa Orientale, che, ogni giorno di più arricchisce i villaggi della Eparchia, di opere veramente insigni.*

*In questo medesimo anno 1959, si celebra in Italia il centenario del Risorgimento e non si può passare sotto silenzio il grandioso contributo dato alla Causa da questi Albanesi della Calabria, tra i quali moltissimi i «Papades» i Sacerdoti greci, e tutti, indistintamente, sacerdoti e laici, alunni dei grandi Vescovi greci Bugliari e Bellusci, educati nel Pontificio Istituto di S. Demetrio Corone. I nomi dei Baffa, dei Mauro, degli Scura, dei Damis, degli Stra-*

tigò, dei Bellizzi, dei Bellusci, dei Dorsa, dei Placco, dei Basile, dei Camodeca e di tanti e tanti altri, sono nomi illustri e cari alla Patria e a tutti gli Albanesi.

D'altra parte, popolazioni ricchissime di canti e di tradizioni popolari, gli Albanesi di Calabria hanno attirato l'attenzione degli studiosi di dialettologia e di tradizioni popolari dei maggiori centri di cultura d'Europa e d'America. In questi ultimi anni, numerose sono state le pubblicazioni sulla lingua e sugli usi e costumi dei nostri paesi, non solo in Italia e in Albania, ma anche in Germania, in Francia, in Inghilterra e negli Stati Uniti.

Bene ha fatto, perciò, il Comitato pro festeggiamenti, ad organizzare una manifestazione folcloristica e a pubblicare questa piccola raccolta di canti popolari. L'una e l'altra saranno un dono, certamente gradito, per gli illustri ospiti, che verranno ad onorarci.

I nn. 1-2-3-4 ricordano la nostra emigrazione dall'Albania e dalla Grecia, ai lidi d'Italia. Il n. 4 si canta quindici giorni dopo Pasqua, nella Domenica «tǒn Myrofòron» dalle colline che sovrastano i villaggi e sull'imbrunire. Il n. 13 si canta nelle ridde dell'Ascensione (Analipsis), nel pomeriggio, prima di recarsi in Chiesa per i Vëllamja. Avviandosi verso la Chiesa, si danza il n. 14, proprio perchè il rito si celebra dopo il banchetto comune e si ricorda la triste fine di un traditore, che non mantenne la sua Fede. Il n. 5 è certamente il più famoso, con tema noto a molti popoli. Popolarissimo anche in Grecia, conosciuto sotto il nome di «O Vurkòlakas». Nei nostri villaggi è di obbligo, uscendo di Chiesa, dopo il rito dei Vëllamja, sebbene si senta, un pò dovunque, per tutto il periodo di Pasqua. Queste rapsodie sono tutte del ciclo di Primavera, ciclo particolarmente ricco. Le altre sono del ciclo matrimoniale. I nn. 7-10-11 si cantano durante il fidanzamento.

L'8 e il 9 rispettivamente quattro giorni prima del matrimonio e il giorno dell'Incoronazione. Il 12, dopo il matrimonio, con la «Vallja mbë kangjel» (danza particolare).

Alcuni di questi canti, in tutto o in parte, sono stati già pubblicati dal De Rada, dallo Scura e da altri, per non parlare delle recenti pubblicazioni fatte in Albania, all'Università di Tirana.

Moltissimi sono ancora inediti. Il n. 7 vede la luce, per la prima volta, ed appartiene alla raccolta fatta dal Prof. Dorsa, nella prima metà del secolo scorso, a Frascineto, e di cui io conservo il manoscritto.

Non è il caso di parlare dei Vjershë e Graxeta, perchè, di essi, ancora oggi si possono raccogliere, nei nostri paesi, a migliaia.

Ho inserito infine il rito dei Vëllamja e Motërma, con la parte popolare e l'azione liturgica greca, così come si svolge, senza nulla aggiungere o togliere, anche perchè questo rito tende a scomparire.

Sono sicuro di aver fatto cosa gradita a tutti gli Albanesi.

Papas Prof. GIUSEPPE FERRARI  
Teologo dell'Eparchia  
Docente all'Università di Bari

Lungro, Settembre 1959.

## 1) Vdekja e Skanderbekut

Shkoi një ditë mjegullore  
mjegullore e helmore,  
foka qielli doj të vajtonej,  
pra tue u dijtur me shi  
nga tregu një thirmë u gjegj, 5  
çë hiri e shtu lipin  
ndër zëmrat e ndër pëlleset !  
Ish Lekë Dukagjini:  
ballët përpiq me një dorë,  
shqir leshtë me jatrën: 10  
— «Trihimisu, Arbëri !  
Eni zonja e bularë,  
eni të vapëhta e ushtërtorë,  
eni e qani me hjidhi !  
Sot të varfëra qëndruat, 15  
pa prindin çë ju porsinej,  
ju porsin' e ndihnej.  
E më hjenë e vashavet,  
më harenë e gjitonivet,  
as kini kush të ju ruanjë. 20  
Prindi e Zoti i Arbërit  
ai vdiq çë somenatë;  
Skandërbeku s'është më! »  
Gjegjtin shpitë e u trihimistin,  
gjegjtin malet e u ndajtin, 25  
kambanert'e qishëvet  
zunë lipin mbë vetëhenë;  
po ndër qiell të hapëta hinej  
Skandërbeku i pa-fanë !

## 1) *La morte di Skanderbeg*

Passò un giorno nebbioso,  
nebbioso e malinconico,  
quasi pianger, pareva, volesse il cielo.  
Venne il novo mattino  
tetro, pioviginoso;  
dalla piazza s'udì tremendo un ululo,  
sparse nei cuori il gelo,  
nei palagi portò lacrime e lutto.  
Plorava urlando Leka Dukagjino,  
con una man si percotea la fronte  
e con l'altra strappavasi i capelli:  
— Scuoti dal piano al monte  
tutti i cordini tuoi, scuoti, Albania,  
agli occhi nostri tutto  
s'oscura il mondo: Skander non è più !  
Matrone e cavalieri qui accorrete,  
venite qui, soldati e poverelli,  
il Grande a calde lagrime piangete.  
Orbi oggi tutti siete  
del padre, della guida, dell'aiuto;  
oggi avete perduto  
quei che vi custodìa  
l'onore delle vergini,  
dei villaggi la pace e l'allegria.  
Grave giorno di lutto !  
Stamane è morto il Principe,  
il padre d'Albania,  
s'oscura il mondo tutto:  
Skanderbeg non è più! —

Alla feral notizia

i palagi tremâr dai fondamenti,  
apriro i fianchi i monti,  
cadder le rupi e seppellir le fonti;  
dai campanili delle chiese in lenti  
tocchi annunziâr le squille il grave lutto.  
In alto, dell'empireo  
s'apri l'etereo velo  
e Skanderbeg magnanime  
e sventurato in gloria entrò nel cielo.



## 2) Shqiteza

Shqiteza e bardhë e bardhë  
lëure fërshëllimzën,  
të shkrehet dejti  
ka ana e desprit,  
të nisen anizit. 5  
E par' e anivet  
është ngarkuar pjono trima;  
e dyt' e anivet  
është ngarkuar pjono vasha;  
e tret' e anivet 10  
vjen pjotë bukë e verë.  
Ato nisen e më bien  
ndë përroit Kalavrisë.  
Fanmira mbi katund  
sbardhulonjën vashazit 15  
bilat e të huajvet  
ndër rehjet e ruanjën.  
E një mall i fshehurith  
i shprishet ndë zëmërt  
e një lotë e bukurëz  
i pushtron syzit !

## 2) Il cigno bianco

Alla canzon del candido  
cigno s'acqueta il mare,  
e le galere profughe  
s'apprestano a salpare.

La prima colma di fanciulli, ed era  
di giovanette piena la seconda,  
ma la terza galera  
carca di vettovaglie e seteria.

Staccasi dalla sponda  
e innanzi va la compagnia dolente  
verso i Calabri lidi in occidente.

Ma allor che le straniere  
donne in sembiante lieto  
accorreranno per vedere i profughi,  
un affetto segreto  
ai peregrini il core  
gonfierà di dolore,  
e di soavi stille  
si veleràn le tremule pupille.

### 3) Të Fala Katundit

Gjith'e veshur ndër të zeza  
duall një vashë ka hora,  
vate marrë uratzën  
uratën e dheut të tyre.  
Perpoqi mënin e zi 5  
e këputi degë të fjetëm;  
përpoqi mollën e këputi  
dega me molla t'erma.  
Mbjodh lule ndër prëhrit,  
prana u vuri tue qarë 10  
prosopin'e dheut të tyre:  
— « O të fala, dheu ynë,  
të fala, se më të lë m  
e s'kam të të shoh u më !  
Nëng kam dhe u ku të vete, 15  
pa një horë ku të mënojë,  
pa një shpi te ku të mbjidhem.  
Këto dega e këto lule  
veshken si të të jenë larg,  
fare mallin dhe më nxierrë. 20

### 3) Addio al Villaggio

Avvolta tutta in luttuoso ammanto,  
dalla cittade una fanciulla uscio;  
con le pupille bagnate di pianto  
prese commiato dal suolo natio.

A un gelso moro s'accostò per via  
e ne divelse un ramoscel frondoso;  
poi vide un melo e colse, come pria,  
carco di pomi un bel ramo odoroso.

E molti fiori nel grembial raccolse:  
i belli, i cari fior del patrio suolo;  
indi al paterno loco si rivolse,  
proruppe in pianto ediede corso al duolo:

— Addio! per sempre addio ! Terra natia,  
terra dei pradri miei che lieta amai,  
salve, ch'io t'abbandono, o patria mia,  
o patria mia, non ti vedrò più mai ! .....

Ed in balia del fato, alla malora,  
raminga me ne andrò di villa in villa,  
né fia città dove trovar dimora,  
né tetto ove raccogliermi tranquilla.

Ma questi rami del mio suol natio  
e questi fior, come saran lontani,  
pria d'appagare il tenero desio  
avvizziranno, ahimè ! tra le mie mani...

## 4) Ngushti Moresë

Ish një Turk shumë i keq,  
ish me një të lidhurith.

Mosnjeri e guxon' t'i fjit,  
po një vash' e Arbëreshe  
kukurisi e m'i foli:

— « Zot, ndo je ti aq i keq, 5  
do të vëmi një ngusht bashkë:

Cili nesh të dirë

më të pirë qelqe me verë ?

Ti vë pra të lidhurin

e u vë shtran' e terjorisur 10

me gëlpenje të mundashtë. » —

Turku dish e qe kutjend,

vasha porsiti kriatet:

— « Kur t'i shtini verë Turkut,

pjot ju kupën më ja bëni; 15

kur më shtini verë mua,

pjot kupën mos m'e bëni,

pikën uj' edhe m'i shtini ». —

Pra ndë mest tryesës,

ajo e kuqe e take qeshur, 20

mbë të marrë qelqin me verë

i shtu mbrënda borë të bardhë.

Turku i marrë nga ajo harë,

tue pirë e mbjuar kupën,

dal ndë thronit u qikar, 25

atjë i qëlloi gjumë.

Zonja vashë të lidhurin

armatosi e u nis me të,

dreq zallit detit.

Hipi ani të rahur erës,

përtej detin u prë. 30

Po si ra te zalli huaj,

ndënj' si e stisurëz

#### 4) *La scommessa della morea*

Era un Turco assai fiero  
e seco avea, legato, un prigioniero.  
Nessun avea l'ardire  
di favellar con lui; ma l'ebbe l'animo  
una patrizia giovane  
ed a quel fiero Turco prese a dire:  
— Signor, benchè tu sia cotanto altero,  
sempre che tu lo vuoi,  
poniamo una scommessa fra di noi,  
gareggiando al bicchiere,  
il vin chi di noi due resista a bere.  
Tu metterai in premio il prigioniero  
ed io porrò il mio letto immacolato  
di serici serpenti ricamato. —

Della scommessa il Turco fu assai lieto;  
ma le sue ancelle ella ammonì in segreto:  
— Allor ch e al Turco il vino mescerete  
colma colma la tazza gli farete,  
ma quando a me voi mescerete il vino,  
sempre vuota lasciatela un tantino,  
ed ogni volta che me lo versate  
qualche goccetta d'acqua mescolate. —

Banchetta la donna accesa in viso,  
tutta gioia e sorriso  
e astuta, pria di bere,  
mettea la neve dentro il suo bicchiere.  
Rapito da quel gaudio il Turco altero,  
bevea le tazze senza prender fiato,  
ma il vin lo vinse e gli annebbiò la mente  
e sulla sedia si piegò accasciato  
e vi si addormentò profondamente.  
Le armi ella diede allora al prigioniero,  
s'avviarono entrambi verso il mare  
e rifugiati sovra un bastimento,

e përrier detit:

Mori e bukura Moré,  
si të lé u më së të pé !

35

Atje kam u zotin tatë,  
atje kam u zonjën mëmë,  
atje kam adhe tim vëlla:  
gjithë të mbuluar nën dhé !

40

Mori e bukura Moré,  
si të lé u më së të pé !

presero il largo con prospero vento  
e si fermaron nel lido straniero.  
Discesi, al mare le pupille fisse,  
stette impietrita la fanciulla e disse:

— O mia bella Morea,  
dal dì che ti perdea  
io più non t'ho veduta !  
La mamma ivi ho lasciata,  
lasciato ho mio fratello; ivi la muta  
spoglia del padre mio v'è sotterrata !  
O mia bella Morea,  
dal dì ch'io ti perdea  
io più non t'ho veduta !



## 5) Kostantini e Jurëndina

- Ish një mëmë shumë e mirë,  
kish nëndë bil hadhjarë  
e të djetëtën një vashë,  
çë ja thojën Jurëndinë (Harëndinë).  
Sa t'e kishin mbë krushqi, 5  
vejn' e vinë ndë dhét të tyre  
bil zotërash e bulerë,  
njera ç'erth një trim i largë.  
E jëma me të vëllezërit  
nëng dojën se ish keq larg. 10  
Vetëm doj e pramatisnej  
i vëllau Kostandini:  
— « bëne, mëmë, këtë krushqi » —  
— « Kostandin, e biri 'im,  
çë pramatia jote, 15  
aq larg ti të m'e shtyesh ?  
Se nd'e dafsha u për haré,  
për haré prana ng'e kam;  
e nd'e dafsha u për helm,  
u për helm nëng e kam ». — 20  
— « Vete u, mëmë, e më t'e siell ». —  
E martuan Jurëndinën,  
e qelli ndë Veneti.
- \* \* \*
- Erth një vit keq i rëndë, 25  
çë i kuarti asaj zonjë  
nëndë bilt te një luhadhë  
e një e djetëza bilë  
ajo ish ndër Veneti.  
Shpia më qindroi e zezë, 30  
pa njëri e vetme.  
Mbajti lipin dhjetë vjet  
për të dhjetët t'bilzit.  
Kur shkuan dhjetë vjetët,

## 5) Costantino e Garentina

C'era una madre molto buona:  
nove nobili figli avea,  
e, la decima, una donzella,  
che si chiamava Jurentina (Garentina).  
Per averla in matrimonio  
andavano e venian dalla lor terra  
figli di signori e cavalieri,  
finchè un giovane da lungi giunse.  
La madre ed i fratelli s'opponevano,  
perchè da troppo lontan (paese) egli era;  
acconsentiva solo e ne trattava  
il fratello Costantino.

— Fa', o mamma, questi sponsali.

— Costantino, o figlio mio,  
cos'è mai questa insistenza  
di mandarla così lontano ?

Ché se un un giorno io nella gioia la vorrò,  
nella gioia non l'avrò;  
né se un giorno nel dolore io la vorrò,  
nel dolore non l'avrò.

— Andrò io, mamma, e te la condurrò.  
Di Costantin sulla parola  
maritossi Jurentina.

e se ne andò nella lontan Venezia.

\* \* \*

Giunse un anno assai funesto  
che mieté a quella signora  
in una battaglia sola i nove figli,  
e la decima, l'unica figlia,  
in Venezia si trovava.

Oscura ne restò la casa,  
solitaria e desolata.  
Dieci anni il lutto vi regnò:  
per i dieci figli suoi.

erth e Shtunia e përshpirtë, 35  
 ëma u nis e vate m'Qishë:  
 tek e djathta një qiri,  
 me të jetrën për leshi,  
 i bardhë, i shpjeksurith.  
 Nga varr ish një qiri 40  
 një qiri e një vajtim;  
 po te varri Kostandinit  
 dy qirinj e dy vajtime:  
 ulurith, përgjunjurith,  
 rihnej kryet tek ai varr, 45  
 e tri herë tue shërtuar,  
 me shërtim gjaku të dhëmbur,  
 aq sa Qisha u hundua,  
 m'i thërrit birit të saj:  
 — « Kostandin, o biri'im, 50  
 zgjohu, bir, se jam jat'ëmë !  
 Ku është besa çë më dhé ?  
 Të m'siellsh atë bilën time,  
 atë Jurëndinëzën ?  
 Besa jote nën dhé . . . . . ! » — 55  
 \* \* \*

Si u ngris e u mbill Qisha,  
 pjassi varri n'katrish;  
 njo, te drita e qirinjvet,  
 u ngre varrit Kostandini.  
 Kryeja ç'ai kish te varri 60  
 më u bë një kalë i brimtë,  
 me të zezë paravithe;  
 guri çë pushtronej varrin  
 më u bënë një fré ari.  
 Vukullat ç'ishin te varri 65  
 më u bënë një fréari.  
 Ai u hip te kali  
 e si ajrith i zi,  
 eshtra mbi eshtra,  
 sipër krahëvet një fjuturak 70  
 me një shpatë të ngjeshurëz,

Poi, trascorsi i dieci anni,  
venne il Sabato dei Morti.  
Uscì allor la madre e si recò in chiesa:  
nella destra un cero aveva,  
con l'altra man strappavasi i capelli  
bianchi, disciolti.

Sopra ciascuna tomba un cero,  
un cero ed un lamento;  
ma sulla tomba di Costantino,  
due ceri e due lamenti (pianti):  
dimessa, in ginocchio  
il capo ella battea su quella tomba;  
tre volte levossi un alto gemito,  
un gemito di sangue,  
e ne tremò la chiesa  
mentr'ella il figlio suo chiamava:  
— Costantin, figliolo mio,  
ti sveglia, o figlio, tua madre io sono !  
La parola che mi hai data, dov'è mai ?  
di condurmi tu mia figlia,  
la mia figlia Jurentina ?  
La tua parola è sotto terra ! ....

\* \* \*

Quando si fece sera e chiusa fu la chiesa,  
ecco, ai quattro lati si fendé la tomba,  
ed ecco, al chiaror delle candele,  
sorger dalla tomba Costantino.  
La Croce che proteggea la tomba  
ne divenne un cavallo brioso  
di nera gualdrappa adornato;  
la pietra che copria l'avello  
si cambiò in argentea sella;  
e in aureo freno si trasformarono  
gli anelli della tomba.  
Ei montò a cavallo,  
e nelle tenebre, qual vento,  
il mantello sulle spalle svolazzante,

iku dhja si duallith  
e më vate Veneti.

Arru pas dijtur

te shpia e së motrës.

75

Çoi ndë shesht, para pëllasit,

të bilt e së motrës,

çë bridhjen pas ndallandishet.

— « Ku vate zonja jot'ëmë ? » —

— « Është te vallja për ndë horë. » —

80

Vate tek e para valle:

— « U gëzuash, e para valle ! » —

— « Mirë se vjen, bir bujari !

Cila të pëlqenurith ? » —

— « Gjithë të bukura ju jini,

85

gjithë të zonë më e kini,

po për mua hje së kini !

Mos m'e patë Jurëndinën,

Jurëndinën time motër ? » —

— « Për të parith, nëng e pamë,

90

për të gjegjurith m'e gjegjtim;

shi' tek e dyta valle ! » —

Ardhur tek e dyta valle,

u qas e i pyejti:

— « U gëzuash, e bardha vashë ! » —

95

— « Mirë se vjen, bir bujari » ! —

— « Është me ju Jurëndina,

Jurëndina ime motër ? » —

— « Ec përpara, se m'e gjën,

me xhipunin llambadhori

100

e me cohë të vëlushtë. » —

Ardhur tek e trejta valle,

— « Kostandini, im vëlla ! ! » —

— « Jurëndinë, lëshou, se vemi,

ke të vishë me mua ndë shpi ! » —

105

— « Po thuam ti vëllau im,

se ndë kam t'vinjë ndër helme,

vete veshem ndër të zeza,

ndë na vemi mbë haré,

la spada al cinto,  
volò via dall'avello  
ed a Venezia giunse.

Era già giorno  
quand'ei a casa giunse della sorella.  
Nella piazza trovò, dinanzi al palazzo,  
i figli della sorella,  
che inseguivan le rondini.

— Dov'è mai la tua signora madre ?

— Nella ridda, per la città.

Ed ei raggiunse la prima ridda:

— Salve a voi, o della prima ridda !

— Benvenuto ne sia, figlio di nobil casta !  
Qual tra noi più t'affascina ?

— Belle voi tutte siete  
e di nobil signore voi tutte degne,  
ma per me fascino più non avete !  
Vista voi forse avete Jurentina,  
Jurentina mia sorella ?

— Vista noi non l'abbiamo,  
ma sì l'abbiamo udita;  
vedi più in là nella seconda ridda.

Alla seconda ridda giunto,  
avvicinossi e chiese:

— Salve a te, bianca fanciulla !

— Benvenuto ne sia, figlio di nobil casta !

— Forse tra voi è Jurentina,  
Jurentina mia sorella ?

— Va' innanzi ancora e ve la troverai  
col giubetto indorato  
e la «zoga» di velluto.

Alla terza ridda giunse:

— Costantin, fratello mio !

— Jurentina, ti sciogli e andiamo  
chè meco a casa devi tornar.

— Ma tu dimmi, fratel mio,  
chè se a un lutto mi conduci,  
le gramaglie io vestirò;

- unë të marrë stolitë e mira. » — 110  
 — « Nisu, motër, si t'zu hera. » —  
 E vu vithe kalit.
- \* \* \*
- Udhës që ata më vejën,  
 fërshëllejën zogjzit: 115  
 « i gjalli me t'vdekurin ! »  
 U përgjeq Kostandini:  
 — « Ai zok është çot  
 e nëng di atë që thot ». —  
 E motra i pruar fjalën: 120  
 — « Kostandin, vëllau im,  
 një shëng të keq u shoh:  
 kraht'e tu të gjerëzit  
 janë të muhulluariz ! —  
 — « Jurëndinë, motra ime, 125  
 kmnoi i dufeqevet  
 krahtë më muhulloi ». —  
 — « Kostandin, vëllau im,  
 njetër shëng të keq u shoh:  
 lesht tënd të durrudhjarë 130  
 është të pjuhurosurith ». —  
 — « Jurëndinë, motra ime,  
 më të bënjën syzit,  
 të marrë ka pjuhuri kalit  
 e ka drita e diellit. » — 135  
 Erth kundrela dheut saj:  
 — « Kostandin, vëllau im,  
 pse drita e t'mi vëllezërve  
 edhe t'bilt e zotit lalë  
 as duken na dalë përpara ? » — 140  
 — « Jurëndinë, motra ime,  
 janë përtej, thomse, ndë rrolet,  
 se erdhëm sonde e nëng na prisjën. » —  
 — « Po një shëng të lik u shoh:  
 dritoret e shpisë sanë 145  
 ato janë t'mbilltura,  
 po t'mbilltura e të nxijta »

e se invece al gaudio andiamc,  
delle più belle vesti m'adornerò.  
— Come t'ha colta l'ora t'incammina.  
E sulla groppa posela del suo destriero.

\* \* \*

Lungo la strada ond'essi andavano  
cinguettavan gli uccellini:

«il vivo con il morto!»

— Ma tu senti, fratel mio,  
cosa cantan gli uccellini ?

Le rispose Costandino:

— L'uccellino è stolido  
e non sa quel ch'ei si dica.

Ma riprese la sorella:

— Costantin, fratello mio,  
funesto indizio io vedo:  
le tue ben larghe spalle  
ahimè! sono ammuffite !

— Jurentina, mia sorella,  
dei fucili il denso fumo  
ammuffite ha le mie spalle.

— Costantin, fratello mio,  
un altro funesto indizio io vedo:  
la ricciuta chioma tua  
tutta in polvere ridotta.

— Jurentina, mia sorella,  
ti si adombrano gli occhi  
chè il destrier solleva polvere  
ed il sole te li abbaglia. —

Giunti poi al natio loco:

— Costantin, fratello mio,  
perchè mai i miei fratelli  
ed i figli del signor zio  
non li vedo incontro a noi ?

— Jurentina, mia sorella,  
forse al disco or essi giocano,  
né attendeanci questa sera.

— Ma un altro funesto segno io vedo:



- « Fryn vorea malevet. » —  
 Erdh' e shkuan nga Qisha.  
 - «Lemë të hinjë ndë Qishë të truhem». - 150  
 Ajo vetëm, shkalëvet lart,  
 hipi drejt tek e jëma.
- « Hapëm derën, mëma ime ! » —  
 — « Kush më je aty te dera ? » —  
 — « Zonja mëma, jam Jurëndina ! » — 155  
 — « Mba tutjë, bushtra vdeke,  
 çë më more nëndë biltë,  
 e me zën' e sime bilë,  
 erdhe ni të m'marrshë mua. » —
- « O hapme ti, zonja mëmë: 160  
 vetëm jam u Jurëndina ! » —  
 — « Kush të suall po, bila ime ? —  
 — « Mua më sualli Kostandini,  
 Kostandini im vëlla». —
- « Kostandini ? ..... e ni ku ë ? — 165  
 — « Hiri mb'Qishë e është e truhet » —  
 E jëma zgardhulloi derën:  
 — « Kostandini im vdiq ! ! ! » —  
 U mba e jëma tek e bila,  
 u mba e bila tek jëma, 170  
 vdiq e jëma edhe e bila !

le finestre di casa nostra  
serrate sono,  
serrate ed annerite !

— La tramontana qui dai monti infuria. —  
Passaron poi presso la chiesa:

— Lasciami entrare a pregare un poco. —

Ella soletta, sù per le scale,  
giunse diffilato dalla mamma.

— Aprimi la porta, o madre mia !

— Chi è costì presso la porta ?

— Jurentina io son., signora mamma !

— Lungi va', crudele Morte,  
chè nove figli m'hai rapito  
e di mia figlia la voce or simulando  
vieni a rapir me pure.

— Apri, oh apri, mamma mia:  
sola son io, son Jurentina !

— Chi tha condotta qui, figliola mia ?

— Costantin mi ha qui condotta,  
Costantino il fratel mio.

— Costantino? .... e dov'è ora ?

— In chiesa entrato ei prega. —

La porta spalancò:

— Morto è il mio Costantino !!!!

Abbracciassi la mamma alla figlia,

abbracciassi la figlia alla mamma,

Morì la madre e morì la figlia.

## 6) Nga Drami " Emira „ Andon Santorit

*Akti i dytë — Sqena e parë*

*Kallonjeri ruan dhent e këndon:*

U mose prapa t'erdha - Për male, laka e kronje,  
Ndër lume e ndër përronje - E kudo vajte ti.

Kur ndëjte skemandilin-Të bardhë e u t'e kondrepsa  
Me botë e u t'e nxërrepsa - E më kanosëshe ti.

Kur mbjedhur fjetë te mëni - Thesin e rrukulise  
Tek ara e m'e xarrise - Se të bëje dëme ti.

U të pé; e pra te kroi - Kur aq ëmbël këndonje

E mallin dreq zbulonje - Çë më ke ndë zëmër ti.....

*Kallina (me delet):* Kush është ky sinjallat çë  
këndon si dhisapit ?

*Kallonjeri:* Kalline! O sa ditë ka çë së të pé, Kallinë!

*Kallina:* Çë ke të bësh me mua ti, çë kërkon të më  
shohësh ?

*Kallonjeri:* Se kam u mall.

*Kallina:* Po jo u për tij.

*Kallonjeri:* Dhe poka mban atë mëri çë më buth-  
tove, kur të parën herë të hapa zëmren?

*Kallina:* Mos u jam ndo një ré e shtitur nga era,  
çë ndërrohet nga njëmend ?

Ngë t'e thashë se më mos m'i bën ti këto  
xhuta, se u s'jam gruaja çë do ti. E nga  
një pra, çë mund'ajo të pritë nga ti ?

*Kallonjeri:* Gjithë mirat e mallit e të pëlqimet  
çë pret një kopile cila mbashket me  
një trim.

*Kallina:* Mbaji për tji ! u s'i dua këto të mira. U jam  
e lerë ndë një shtëpi me kë së mund'kush-  
qihet gjaku yt edhe nd'isha u e llavur  
njera të t'doja. Po te ky pënxiër mos  
qëndro fare.

*Kallonjeri:* Alimonò ! ashtù e ngurët je ?

## 6) Dal Dramma "Emira,, di Antonio Santori

ATTO SECONDO - Scena prima

*Kallonjeri*, guardiano di porci, canta:

Io sempre d'appresso ti venni - per monti spiagge  
e fonti - e a rivi e in convalli - e ovunque andasti tu:  
- quando sciorinasti il fazzoletto - bianco, ed io te  
lo sporcai - con terra, e adirar ti feci - e tu mi mi-  
nacciavi: - quando, colta la fronda dal gelso - il sacco  
pieno rotolasti - nel seminato, e l' trascinasti - solo  
sì dolce cantavi - e l'amore chiaro svelavi - che  
m'hai nel cuore tu....

*Kallina* (con le pecore):

Chi è questo disgraziato che canta così sguaiato ?

*Kallonjeri*: Kallina! Oh! Da quanti giorni non ti vedo! Kallina !

*Kallina*: Che vorrai tu da me, che mi cerchi con tanto interesse !

*Kallonjeri*: Perchè di te mi sono innamorato.

*Kallina*: Ma non io di te.

*Kallonjeri*: Dunque ancora continui a disdegnarmi, come quando per prima volta t'apersi il cuore ?

*Kallina*: Forse ch'io sono una nube spinta dal vento che muta ad ogni istante? Non ti ho detto di farla finita con queste moine, perchè non sono io la donna che fa per te? E poi, qualunque altra donna, che cosa potrebbe mai aspettarsi da te?

*Kallonjeri*: Tutti i beni e le dolcezze dell'amore che sogna una donzella quando si unisce ad un giovane.

*Kallina*: Tientili pure per te, chè io non li voglio questi beni. Io son nata di tale casa, che non potrà mai far connubio col tuo san-

*Kallina:* E ngurët më se shkëmbi «Sanda-Veneres».

*Kallonjери:* Mos fjit ashtu se m'pjasën zëmrën.

*Kallina:* Ngë të fjas fare, se marr e vete për fanë tim.

*Kallonjери:* Jo, Kallinë, rri njetër thërrimëz.

*Kallina:* Çë të kënduome ! Çë përtendon nga u, tashi çë të thashë dreq se ngë të dua ? Nëng të dua e s'mund të t'dua.

*Kallonjери:* Të thom se qeva nd'markat Samark, shita ca rikaz e të bjeta këtë skemandil mundashi, një anak, një parëz vëthë e një unazë.

*Kallina:* Mua këto shërbise ? Qellja ndo njij dosje: vëthë, unaza e skemandile ! Sa të më shihin këto mëma e tata, kesh të vjohsha për së gjalli ndë varr.

*Kallonjери:* Njota si janë të bukuriz: pa shih ndë dita t'i zgjidhja.

*Kallina:* Tash çë nëng i dua, çë kam i shoh të bënë ?

*Kallonjери:* Sa të shohë ndo se kanë o s'kanë hje ngrah njëj kopilje....

*Kallina:* U s'dua të vë ngrah meje stoli çë s'jane timet.

*Kallonjери:* U për tij i bjejta, mirri.

*Kallina:* Se të shihje si dukëshin mbal meje ? Dua të t'jap këtë gust. ãm këtu vëthë përpara; prana anakën e skemandilin; pëstaj unazën, Shohëmi ndë mund' të të nxier ngrah u sot

*Kallonjери:* Majde ! Si t'kanë hje ! më flagën ndë gjì si ndë pasiqir.

Me shëndet! Mbaji, mbaji. Njota ikëtin rikazit. (*i shtëlohet pas*).

*Kallina:* U nëng i dua ! Zaji, zaji. Popo ! iku. Zjarmi im ! ndë më paft njeri me këto stoli ngrah. E zeza u ku vete e ngulem ? Sh'ajo Emira. T'i shehinj njize...

gue, anche se io fossi così pazza da volerlo. Perciò non ci pensare più.

*Kallonjeri:* Ahimè! Così duro hai il cuore ?

*Kallina:* Più duro della «Rupe di S. Venere».

*Kallonjeri:* Non parlarmi così che mi spezzi il cuore.

*Kallina:* Non ti parlerò più affatto, che già me ne vado per i fatti miei.

*Kallonjeri:* No, Kallina, fermati ancora un istante.

*Kallina:* Oh! che nenia! Cosa pretendi ancora da me, quando già ti ho detto chiaramente che non ti voglio? Nè ti voglio nè posso volerti.

*Kallonjeri:* Volevo dirti che sono stato alla fiera di S. Marco; là ho venduto alcune porcelluzze e ho comprato per te questo fazzoletto di seta e una collanina e un paio d'orecchini e quest'anello.

*Kallina:* A me con queste cose? Portale a qualche scrofa... Orecchini, anelli e fazzoletti! Quando me li vedessero mamma e babbo dovrei rinchiudermi viva in un sepolcro.

*Kallonjeri:* Guarda come son belli! Vedi un pò se io so scegliere !

*Kallina:* Ma se non li voglio, perchè dovrei vederli ?

*Kallonjeri:* Vorrei solo vedere che bella mostra fanno su una bella ragazza.

*Kallina:* Non ho nessuna voglia di mettermi addosso ornamenti che non sono miei.

*Kallonjeri:* Ma per te li ho comperati; prendili.

*Kallina:* Volevi solo vedere come mi stanno bene? To' ! voglio darti questo gusto. Dammi qui gli orecchini prima, poi la collana, e il fazzoletto, e poi l'anello. Vediamo se così potrò toglierti di dosso quest'oggi.

*Kallonjeri:* Perbacco! Come ti stanno bene! Mi splendi in seno come in uno specchio.

Complimenti! Tienili, tienili. Ecco, mi

*Emira:* Kallinë, ti ishnje ? Ngë të njoha përsëllar-gu. Di u si m'u fjandakse me një skemandil të kuq e të kalthër xhimùzashi.

*Kallina:* Të bëtëtin sytë, motërm. Kush m'e jip mua një skemandil të kujllortur, tata o mëma? Popo ! si u ngarkove rëndë me shkarpa! S'ke fare kujdes të gjellës sate.

*Emira:* E s'di se kam të prirem pameta? qëndruom pa zjarm ndë shtëpi, me këto net kshtu të giata e tëtimëme si bënjën. Gadhurja e di se na spovisi; val kemi pak; tata pati sinahijin e kollën me gjashtë ethe e pat' të shërbinja u për dy herë, si s'kishnja adhët. Vër edhe se mbrëmanet tuortim njera kur kënduon gjelat e të hollat patëtin të na bëjin dritë.

*Kallina:* Ec motërm, ec, mos do të prëhesh. Rri ashtu me atë barrë ngrah.

*Emira:* Vete se kam keq pres. Rri mirë !

scapparono i porcellini.... (*corre dietro i porcellini*).

*Kallina:* No, che non li voglio io. To', prendili. Ahi! è fuggito. Che disdetta! Se mi dovesse veder qualcuno con questi monili addosso! Povra me, e dove rifugiarmi? Ma ecco proprio Emira. Presto, a nasconderli.....

*Emira:* Kallina, eri tu ? Da lontano non ti avevo riconosciuta. Mi è parso di averti vista con un fazzoletto a strisce rosse e azzurre.

*Kallina:* Gli occhi ti hanno ingannata, sorella mia. Chi me lo poteva dare, a me, un fazzoletto a colori, babbo o mamma? Povera me!... Ma come ti sei caricata di fascine! Non hai proprio nessuna cura della tua vita, tu !

*Emira:* E se pensi che devo tornare ancora al bosco! Siamo rimasti senza fuoco a casa mia, e con queste notti lunghe e il freddo che fa....; L'asino, lo sai, ci è morto; olio ne abbiamo poco; babbo ha avuto la polmonite e la tosse con sette febbri, e a me è toccato lavorare il doppio di quanto non fossi abituata. Aggiungi che alla sera siamo rimaste a filare sino al canto dei galli, e solo le frasche ci hanno fatto lume.

*Kallina:* Va', sorella mia, va'; se pure non vuoi riposarti. Ma ti deve pesar tanto quella soma sulle spalle...

*Emira:* Me ne vado, chè ho molta fretta. Stammi bene.



## 7) Trimi Vasha e Ajri

- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim se t'e dërgonj.  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonjë molla,  
si kish vasha kryethit. 5
- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim se t'e dërgonj.  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonjë ulliri,  
të më siellë ullinjt e zezë,  
si kish vasha syzit. 10
- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim se t'e dërgonj.  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonjë thana,  
si kish vasha hundëzën. 15
- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim se t'e dërgonj.  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonjë shega,  
të më sjellë shegën e kuqe,  
si kish vasha faqjen. 20
- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim se t'e dërgonj.  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonjë girshia,  
të më sjellë gjërshinë e kuqe,  
si kish vasha buzëzën. 25
- Trim:* Më dërgo ti ajrin !  
*Vasha:* Qetu, trim, se t'e dërgonj. 30  
*Vallja:* Mbë tutjë ndë verët,  
kur të lulëzonj ftoi,  
të më sjellë ftuan e bardhë,  
si kinsh vasha gjirthin.

## 7) Il giovane la fanciulla e la brezza

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, chè a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando fiorisca il melo,  
sì come il capo (di fiori adorno) la fan-  
[ciulla avea.

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, chè a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando l'ulivo in fiore  
si carichi di bacche nere,  
sì come gli occhi la fanciulla avea.

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, che a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando il corniolo in fiore  
(porti il suo gentil frutto),  
come il nasino la fanciulla avea.

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, chè a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando il melagran fiorito  
mi porti il suo rosso frutto,  
come la guancia la fanciulla avea.

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, chè a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando il ciliegio in fiore  
mi porti le ciliegie rosse,  
come la bocca la fanciulla avea.

*Giovane:* La brezza tu m'invia.

*Fanciulla:* T'acqueta, o giovin, chè a te la manderò.

*Coro:* Più in là, in primavera,  
quando il cotogno in fiore  
m'offra il suo frutto candido,  
sì come il seno la fanciulla avea.

## 8) Kēnga Brumit

- Se ti vashëza hadhjare,  
me mbë shpi t'ëm' e t'ët atë,  
sa hadhjare edhe dëlirë,  
çë më ngjeshën ata brumë,  
ngjeshe fort e ngure shumë. 5
- Bën kuleçë e m'i dërgo  
gjithë gjirivet mbë shpi,  
gjithë gjitonëvet mbë derë,  
të t'mburonjë buka ndër duar,  
të të shtohen ditët e mira, 10  
të t'zbardhet ajo jetë  
pjot me dritë e me haré  
si e bardhëz je ti vetë.
- \* \* \*
- E kur një bir të ketë ajo zonjë,  
më ju rritët e ju bëftë trim, 15  
me defugen nder duar  
e me shpatëzën ndë brest.  
Pra nd'amahjit m'e dërgoftë  
sa t'i priret mbë shpi  
me hie pjot e me argjënd, 20  
e turkeshëzën m'i sjelltë  
për hare të gjitonisë.
- \* \* \*
- Se një vashëz kur të ketë,  
më ju rritët e m'i pastë hjé,  
m'e martoftë dymbëdhjetë vieç 25  
e pastë miell e më bëftë kuleçë,  
e pastë tri noré kriate  
t'i kujdesjën nga menatë.  
bijt'e shpin' e asajë zonjë  
e t'i bëjën hjé për monë. 30

## 8) Canto del lievito

O giovinetta di grazie adorna,  
con in casa e padre e madre  
quanto di grazie ornata, ingenua tanto;  
tu che ora quel lievito m'impasti,  
spianalo forte e induralo assai.  
Fa' le ciambelle e mandale  
ad ogni casa dei parenti,  
ad ogni porta dei vicini,  
che il pane in man ti si moltiplichi,  
ché ti s'accresca il numero dei di felici,  
ché la tua vita sia radiosa  
di luce piena e d'allegria  
così come radiosa sei tu stessa.

\* \* \*

E quando un figlio quella signora m'abbia,  
possa egli crescere e farsi un baldo giovane  
che sappia maneggiar il suo fucile  
e la spada al cinto porti.  
Poi baldanzoso parta per la guerra,  
e salvo a casa ritornato,  
d'argento carico e d'onore grande,  
con sè riporti ancor la giovanetta turca  
per allietar del vicinato il coro.

\* \* \*

Una figliola poi quella signora m'abbia  
e bella cresca e le sia d'onore,  
e a dodici anni la possa maritare,  
e m'abbia sempre farina e farsi torte  
e ancora tre donzelle assai prudenti,  
ch'ogni mattin si prendan cura  
dei figli e della casa della signora  
e le siano sempre a decoro.

## 9) Kënga Dasmore

- Gratë 1:* Ulu nuse, e lumja nuse,  
t'erth hera ç'vete nuse,  
vete nuse këjo zonjë  
ndë krahët të njëj zoti  
të zbardhet një shpi e ré. 5
- Gratë 2:* Ju po shoqe e gjitone  
krehëni mirë këshetëthin,  
piksn'ja butë e bëni palë,  
mos i këputni ndonjë fill,  
t'e varesënjë këjo herë. 10
- Gratë 1:* Mbi thron e zotërisë  
ni bukur këshetëluar  
me kezë të llambarme,  
me forën e jarit tënd, 15  
o hjea e vashavet  
ngreu se mënove shumë.
- Gratë 2:* As mënoi ndo njeri  
se mënoi zonja e jëma  
të m'i bjenej cohën 20  
mos t'i fjturonj shpejt.  
Ni çë doni t'e anangasni,  
tek e prasmja këjo herë ?  
Monu shkepti dielli.
- Vashat (për nusen):* Vet m'i ambjedhur ku do vend,  
bëra lulet tufa tufa,  
gjithë gjirivet ja dërgova.
- Gratë 1:* O nuse vashë dëlirë,  
kuj je molla e pa-mbjelë,  
e lulëzuar mbi dhé, 30  
shtunur rrënjët pa botë ?
- Vashat:* ë se jam un'ajo mollë  
çë s'potisi mosnjeri,  
vetëm qielli më lulëzoi,  
vetë dielli më zbukuroi. 35

## 9) *Carme nuziale*

*Coro di donne 1:* Siedi, sposa avventurata,  
di tue nozze è giunta l'ora;  
dallo sposo accompagnata  
questa nobile signora  
muove a nozze, e la novella  
sua magon di sé s'abbella

*Coro di donne 2:* O compagne, e voi vicine  
le sue chiome pettinate,  
mellemente le intessete  
ed apalla le intrecciate  
nelle bianche fettuccine;  
alcun filo non svellete,  
perchè l'ora infaustirete.

*Coro di donne 1:* Via sorgi dal trono tuo aulico,  
o ben pettinata signora,  
ti brilla la keza sul crine,  
orgoglio hai del baldo guerriero;  
o vanto e decoro delle verigini,  
amor di parenti e vicine,  
via sorgi, che tardi tu ancora ?

*Coro di donne 2:* Nessuno, nessuno ha tardato:  
la mamma soltanto ha indugiato  
nel comprarle la zoga, perchè  
non s'involi si presto da sè;  
come voi or cercate affrettarla  
in questi ultimi istanti, non so !  
E' un momento che il sole spuntò.

*Coro di donzelle (per parte della sposa):*  
Qua e là bei mazzetti di fiori  
io raccolsi ed a tutti i parenti.

*Coro di donne 1:* Sposa, fanciulla ingenua,  
di chi tu sei il melo che non fu mai piantato  
entro terrena aiuola,  
e le radici estendi senza posarle al suol ?

*Burrat (jashtë me dhëndrrin):*

Ndallandishe xerk-bardhë,  
hape shpejt e m'u buthtë,  
se t'erth jari ndë derë.

*Gratë brënda:* Qeti, shokë, se është e zënë,  
kemi shqëndëzit ndë finjë, 40  
kemi bukëzit te furri,  
sa t'i nxiermi e prana vjen.

*Burrat jashtë:* Po ti zot e dhëndërrith  
mos më ec ni trëmburith,  
se ngë vete të luftoshë, 45  
po më vete të rrëmbeshë  
atë krye-mollëzën,  
atë mes-purtekëzën.

*Grathë mbrënda:* Porsi hera t'erth e nise,  
pash ti hjë, motra ime, 50  
por si dielli kur del,  
por si vera e qelqevet,  
porsi peta ndër mbësallët;  
njota jashti të mbullihet,  
jashti e gjithë jeta e huaj; 55  
Si pëllumbe e qiellvet,  
me mallin e shokut tënd,  
ti e lumja edhe nën shi....

*Kur hiri dhëndrri ndë shpit*

*Gratë:* Mirri ti poka , motra ime,  
mirr falim ti nga shoqet, 60  
nga shoqet e gjitonet:  
mirr uratën e s'at'ëmë,  
të s'at'ëm' e të t'yt eti.

*Vashat (për nusen):* Çë të bëra u, mëma ime,  
e më nxire ti gjirit tënd, 65  
gjirit tënd e vatrës sate ?

*Gra e burra (për prindët).* Paç uratën ti, o bilë,  
si të t'Inzoti edhe tonën:  
le zakonezit çë ke  
e më mirr ata çë gjën 70  
tek shpia ku vete nuse

*Coro di donzelle:* Son io, son io quel melo,  
che alcun non ha innaffiato,  
ma per virtù del cielo fiori mia grazia sola,  
bella mi ha fatto il sol.

*Coro di uomini (dall'esterno, per parte dello sposo):*  
O rondinella dal bianco petto,  
apri la porta e mi ti mostra,  
chè sulla soglia è il tuo diletto.

*Coro di donne (dall'interno):*

Tacete, amici, ella è impedita:  
abbiamo i panni entro il bucato.  
è ancor nel forno il pan serrato,  
non appena abbia finito, tosto, amici, ella verrà.

*Coro di uomini (dall'esterno):*

Ma tu, signore e sposo giovine,  
perchè t'avanzi cotanto timido?  
Tu non muovi oggi a combattere,  
muovi a rapir la bella vergine,  
che come mela ha la guancia rosea,  
che ha la vita snella e flessibile.

*Coro di donne (dall'interno):*

Poichè l'ora è ormai suonata,  
va', sorella avventurata;  
sii a tutti di decoro, come il sole rutilante,  
come il vino scintillante nel bicchiere cristallino,  
come il pan d'apparecchiata mensa sta sul  
[bianco lino;  
per te l'estraneo mondo è ormai serrato,  
e nel desio del tuo compagno amato,  
come la colomba al vol tu spazierai,  
sotto il nembo felice ognor sarai.

*(Mentre lo sposo entra in casa della sposa)*

*Coro di donne:* Prendi, sorella mia, prendi commiato  
dalle compagne tue, dal vicinato;  
te benedica la dolente madre,  
te benedica il premuroso padre.

*Coro di donzelle (per parte della sposa):*



Çë do bëfshë të pastë hjë;  
ëmrat tanë ndër tu bij  
të përthënë na bëfshin nderë.

*Tue vatur mbë Qishë*

*Burrat:* Ketje lart, këtje për mali 75  
atje ish një shesh i math  
tek kullotënjin thëllëzat;  
m'u lëshua këtje një petrit,  
më të hëshmen e zgjodhi,  
m'e ngrëjti për qielli. 80

*Gratë:* Se petrit e stra-petrit,  
më lësho thëllëzëzën !  
Njota, keq, si e rrëmbeve,  
lotëshit bunarën gjinë !

*Burrat:* As e lëshon as e largon 85  
se m'e do për vetëhenë.

*Kur dalën nga Qisha*

*Gratë:* Hapu mal e bënu udhë,  
të më shkonjë këjo thëllëzë;  
ky petrit me krah'argjëndi  
bën të bjerë e s'ka ku të bjerë. 90

*Burrat:* Bie ndë derët e s'vjëhrrës.

*Gjithë bashkë:* Se ti zonjë e shegë e pjekur  
dil mb'udhë tue hajdhepsur,  
e m'i ec përparani.  
Shtroji mëndafsh për nënë këmbë, 95  
brez t'artë shtyri ndër xerke  
e m'i lidh e m'i shtërngo.

Che ti ho fatto, o madre mia,  
e dal tuo seno e dal tuo focolar mi scacci via?  
*Coro di donne e di uomini (per parte dei genitori):*  
Come ti benedice il nostro cuore,  
ti benedica, o figlia, anche il Signore;  
lascia i costumi che hai  
e prendi quelli che ritroverai  
nel nuovo tetto che t'accoglie sposa;  
t'esalti l'opra tua in ogni cosa,  
e i nostri nomi nei figlioli tuoi  
perpetuati, sian d'onore a noi.

*(Mentre il corteo s'avvia in chiesa)*

*Coro di uomini:* Una bella e spaziosa  
pianura sopra i monti distendeasi,  
e in quella le pernici pascolavano;  
piombò dall'alto un'aquila,  
ghermi la più graziosa  
e via volò pei cieli.

*Coro di donne:* O aquila, fra l'aquile sovrane,  
la mia pernice rendimi !  
Eccola, trepida intimorita,  
inonda il sen di lacrime !

*Coro di uomini:* Non l'abbandona l'aquila,  
chè per sè la desidera.

*(Mentre il corteo esce dalla chiesa)*

*Coro di donne:* Apriti, monte, e ti tramuta in via  
perchè passar vi possano questa pernice mia,  
questa pernice e l'aquila che ha l'ali d'argento;  
han di posarsi intento e van cercando il suolo  
ove raccogliere possano il lor volo.

*Coro di uomini:* Cadràn presso la porta della suocera  
*Tutti insieme:*

O tu, signora suocera, matura melagrana,  
scendi in istrada e appressati  
al loro incontro; serici  
tappeti stendi sotto i piedi loro  
e una cintura d'oro  
gitta al lor collo e avvincili.

## 10) Qiparisi e Dhrieja

- Bëri këshillë Zonja Lenë  
po vetëm me trezë bujarë,  
nënë mollë e nënë dardhë,  
nënë kumbullzën e bardhë,  
të martojin dhrinë e bardhë, 5  
të m'i jipin qiparisin:  
« Qiparis i hjeshmi,  
çë të jep tina jot'ëmë ? »  
« Çë palë mua më taksi tata ?  
Malin më taksi me kafsha, 10  
më taksi fushazit me ara,  
perivol edhe me lule,  
pjot me zoq e me kangjele,  
katër kuej e t'armatosur,  
katër shatra kaluar». 15  
« Thuaj ti dhri e dhriza e bardhë,  
çë stoli të taksi yt atë ? »  
« Çë stoli më vjoi mëma ?  
Nëndë cohë e nëndë linjë,  
nëndë brezëz të rëgjëndë, 20  
nëndë keza të vëlushta  
të tërjorme me ar,  
nëndë sqepez të hollë  
edhe sqepin me kurorë,  
më jep pesë nore kriate 25  
edhe mua t'bukurën » !

## 10) Il cipresso e la vite

Radunò a consiglio donna Elena  
i tre nobili bugliari  
sotto il melo, sotto il pero,  
sotto l'ombra del bianco pruno:  
maritar con il cipresso  
si volea la vite bianca.

— O cipresso, ella le chiese,  
o cipresso d'ombre estese,  
che daratti mai tu madre ?

— Ha la mamma a me promesso  
pien d'armenti una montagna,  
e di messi una campagna,  
un giardino pien di fiori,  
che d'augelli ha lieti cori,  
due parglie di giannetti  
con complete bardature  
e due coppie di valletti.

— O mia vite, bianca vite,  
qual corredo, di' tu pure,  
t'ha promesso il signor padre ?

— A me il babbo m'ha promesso  
nove zoghe tutte nuove,  
e camicie pure nove,  
nove keze vellutate  
tutte in oro ricamate,  
nove ancor sottili veli,  
nove ancelle assai fedeli  
ed ancor la mia beltate.

## 11) E Ikura

- Kur leve, leve ti vashë,  
u ndë derët tënde jeshë,  
lutja e parkalesja,  
parkalesja tinë Zonë  
të më lehëshe një sy-zezë. 5  
Sy-zezë vasha m'u le.  
Kur m'urrit e u bë kopile  
edhe zëmra i lulëzonej,  
proksenitë u m'i dërgova.  
Vasha doj, po nëng desh 10  
ajo bushtra e jëma .  
« Vashë, ti mos u helmo,  
se të butinj u t'ët ëmë».  
Bjejta u nj' parë kaliqe  
e së jëmës ja dërgova, 15  
proksenitin dhe m'i prora.  
Jëma desh, po ehjerë s'desh  
i jati mose i vrërët.  
« Vashë, ti mos u helmo,  
se të butjni u t'ët atë ». 20  
Një tereqe të vëlushtë  
bjejta e ja dërgova t'etë.  
proksenitin dhe m'i prora.  
Jati desh po ahiera s'desh  
i vëllau qen mixorë  
çë duall e foli pjot me forë.  
« Vashë, ti mos u helmo,  
se t'e ndryshinj u t'ët vëlla». 30  
Bjejta nj'brez të rëgjëndë  
me mahjere damaskine  
të vëllaut e ja dërgova,  
proksenitin dhe m'i prora.  
Mbrezulloi ai mahjerën,  
po të motrën s'kutëndoi.

## 11) La fuga

« Bella fanciulla, quando sei nata,  
alla tua porta stavo a sedere,  
Iddio pregando che ti largisse  
pupille nere ».

Con gli occhi neri essa mi nacque  
e quando crebbe negli anni e in core  
la giovinezza ridea, mandai  
l'ambasciatore.

Accondiscese colei. — Si oppose  
l'acerba madre — « Ma tu di ciò  
pensier non darti, fanciulla mia,  
la piegherò ».

Acquisto feci di bei calzari  
ed alla madre li regalai,  
così fidenti gli ambasciatori  
le rimandai.

Mutò la madre. Il padre allora,  
burbero, irato, negò il permesso.  
— Ma non ti dolga; spero, o fanciulla,  
piegare anch'esso. —

Un ammanto tutto velluto  
comprar io volli pel genitore  
e a lui ritorno feci di nuovo  
l'ambasciatore.

Mutò anche il padre. L'empio fratello  
venne, si oppose, parlò severo,  
— A te l'ambascia non punga il core,  
placar lo spero. —

D'argento un ricco cinto comprai  
con damaschina lama fulgente  
e a lui tornarono gli ambasciatori  
novellamente.

La spada ei cinse, ma pur non volle....  
accondiscendere ai preghi miei;

Një të dielëz menatë m'u nisa e vajta vetë.	35
M'e çova ndë kamarët çë këshenë më pjeksnej: kësheti ish një villostar çë pjekshej me file ar	40
t'ardhur nga Anapuli e mbi shir e vëj palë. Pika lotë i bij ndë gji, po ato s'ishën pika lotë, se ish zjarrmi i t'dashurit.	45
E tëfala e i ndëjta dorën, vithe kalit pra m'e vura e u shtura sheshevet. Duall përpara i vëllau me të katër lalërat	50
e me shtatë kushërinj: « Mba, ti trim, kalin dalë, sa t'i taksënj palën ».	
« Palën çë desha u mora, vashën të bardhë si bora: sytë e sajë dy-mij dukatë, vetullat njetër dy-mij, buza njetër aqëvetë, vetëheja pra gjithë një jetë»	55
Ndënj e priti ai mb'amahj tek urëza e lumit, ku ju rrodhtin mbë t'lavosur.	60
Atje ranë tre o katër, pra kolarti ai ka kali me pas t'bukurën.	65
Atje i pushtuan gurë. Kur lulëzoi vera, trimi u bi një qiparis, vasha u bi një dhrizë e bardhë e u kumbis te qiparisi me të gjatin villostar.	70
Suall rushë dhria e bardhë;	

una domenica mattina io stesso  
andai da lei.

Nelle sue stanze ella era intenta  
ravviar le chiome con bel lavoro;  
eran le trecce tralci intessuti  
di fili d'oro.

Sovra la nuca stringeale a palla,  
stille di pianto pioveano in petto,  
pianto non era, era il desio  
del suo diletto.

Salve, le dissi, la man le porsi,  
la tolsi in groppa al mio destriero  
e via pei campi sì come il vento  
volò il corsiero.

Quattro avea zii, sette cugini,  
fummo inseguiti da tutti quanti,  
all'improvviso l'empio fratello  
ci uscì da vanti.

— Allenta il corso del tuo cavallo,  
perchè la dote io qui prometta  
a questa figlia di galantuomo,  
fermati e aspetta. —

— L'ebbi la dote che volli: questa  
vergine banca qual neve, mille  
ducati e mille valgon soltanto  
le sue pupille.

Altri duemila valgon le ciglia  
ed altre tanto la bocca ardità;  
non ha poi prezzo, ma un mondo intero  
val la sua vita. —

E lì, sul ponte della fiumana  
a la battaglia ratto s'accinse;  
torno la turba degli aggressori  
a lui si strinse.

Caddero al suolo tre o quattro e poi  
piombò il garzon giù dalla sella,  
a lui d'accanto, trafitta anch'essa  
cadde la bella !



shkojin të sëmurmit  
hajin e shëronshin;  
shkojin të lavosurit,  
bëjin fjeta qiparisi,  
ja vëjin lavomëvet  
e ato dëlirëshin.

75

E dagli irati anbo di pietre  
furon coperti nel loco istesso,  
ma in primavera da quel garzone  
nacque un cipresso.

E la fanciulla gentile e candida  
in vite bianca si tramutò,  
i lunghi tralci tese e al cipresso  
s'avvicchiò.

Maturò l'uva la vite bianca  
e se, scorrendo di là i malati,  
i bianchi grappoli assaporavano,  
eran sanati.

Se poi le foglie di quel cipresso  
cogliean, passando di là, i feriti  
e su le piaghe le distendean  
eran guariti.

## 12) Kostandini i Vogël

Kostandini i vogëlith  
tri ditë dhëndërrith,  
ato shkuar tri ditë,  
me nusen të re të ré,  
i erth karta e zotit madh, 5  
ai të vej ndë ushtërët.  
Kostandini ahiera  
vate te kamara e t'et  
të jatit e s'ëmës  
e m'i puthi dorën 10  
e m'i lipi uratën.  
Pra gjeti të dashurën  
holqi e m'i dha unazën:  
— « ëm timen, zonja ime,  
mua më thirri zoti i math 15  
e kam vete nd'ushtërët,  
të luftonj për nëndë vjet;  
nd'ato shkuar nëndë vjet,  
nëndë vjet e nëndë ditë  
e u mos t'u priersha,  
vashë, të më martonesh !» —  
Fare nëng foli vasha.  
Nxuar e m'i dha unazën.  
Mbet e ndënji ajo ndë shpi,  
njera çë shkuan nëndë vjet, 25  
nëndë vjet e nëndë ditë.  
Pra pjaku i vjehri  
(se mose trima bujarë  
dërgojin e m'e dojin)  
bija ime, i tha, martohu ! 30  
As foli vasha e bardhë  
e m'i bënë krushqi hadhjare.

\* \* \*

Te pëllasi zotit math,

## 12) Costantino il giovane

Il giovin Costantino  
sposo fu per tre dì.  
Ma, trascorse tre sere  
con la tenera sposa  
ebbe ordin dal sovrano  
di raggiungere le schiere.  
Allor dei genitori Costantino,  
nelle stanze sali,  
baciò ambo la mano  
e d'esser benedetto chiese loro.  
Indi cercò la sposa,  
trasse e le diè l'anello.  
— Rendi anche tu, o signora,  
l'anello a me; il Sovrano  
ha già fatto l'appello,  
seguir dovrò le schiere,  
nove anni ho da combattere;  
ma trascorsi nove anni,  
nove anni e nove giorni  
ch'io non sarò tornato,  
sgombra da cor gli affanni,  
signora, rimaritati.  
Restò muta la giovane,  
trasse e gli diè l'anello;  
nella casa di lui tacita e sola  
stette finchè passarono  
nove anni e nove dì  
e poi di continuo  
a lei la man di sposa  
nobili giovinetti richiedean.  
Il suo canuto suocero  
disse: Figliola mia, ti rimarita.  
La bianca donna udì  
l'annunzio, silenziosa,

për menatje, Kostandini po m'i vate nj'ëndrrëz keq shumë e trëmburëz, çë m'i trëmbu gjumin. Zgjuat e kujtuarith, holq'e dha një sherëtim sa m'e gjegj zot'i madh i mbyllur spërvjerëshit ka noti'e natës.	35
Si u ngre menatet, bëri e i ranë daulevet. Mbjoth akolëzit mbë rreth:	40
— « Se ju akolëzit e mi, të vërtetjën më thoni: kush më shërtoi sonde ? » — Gjithë e gjenë e s'u përgjenë, u përgjegj po Kostandini:	45
— « shërtova un' i mjeri » — — « nga ë helmësia jote ? » — — « Helmësia ime largë, sot martohet ime zonjë ! » — — « Kostandin, i miri im, zdrepu grazhdëvet e mi, zgjidh ti kalin më të shpejtë, të shpejtë si qifti, të jesh ndë katund mbë herë ». --	50
* * *	
Rrodhi vrap trimi e zgjidhi kalin të shpejtë si qifti e i hipi e i ra mbë shporë. Pak u prë ditën e natën njera ç'ngau te dheu tij mbë t'u dijtur e diella.	55
Njo u përpoq me t'anë e lashtë: — « Ku vete ti tatë loshi ? » — — « Vete ku shkretia ime më qell të gramisem,	60
	65

e con gran pompa fu promessa sposa.

\* \* \*

Nel palazzo del sovrano,  
entro il sonno mattutino,  
fece un sogno Costantino,  
fece un sogno spaventoso,  
che dal sonno lo destò;  
e turbato, pensieroso,  
Costantino sospirò.

Quel sospiro udì il Sovrano,  
chiuso in serica cortina,  
e destato la mattina,  
fe' rullare i suoi tamburi  
e le guardie e i cavalieri  
a raccolta egli chiamò.

— Su, m'udite, o miei securi,  
siate meco veritieri,  
chi stanotte ha sospirato ?  
Tutti tacquero i guerrieri,  
sol rispose Costantino:

— Io, l'afflitto, ho sospirato !

— O fedel mio Costantino,  
da che nasce il tuo sospiro ?

— Signor mio, del mio martiro  
lungi è molto la cagione;  
oggi stringe l'amor mio  
nuove nozze in mia magione.

— Costantin, figliolo mio,  
nelle stalle mie discendi,  
a tua posta scegli e prendi  
il cavallo più veloce,  
sprona, dagli in sulla voce  
ch'ei qual nibbio voli e va',  
giungi a tempo in tua città.

\* \* \*

Nelle stalle discese Costantino  
e un veloce destrier, veloce come

se pata një bir të vetëm m'e martova shumë të ri, me vashën që deshi vetë. Tri ditë po ndënj dhëndërr, pra i erth karta e zotit mathi, që e deshi tek amahi.	70
Biri im, i pjetë helm, vashës i propri unazën: u kam vete nd'ushtërët, të luftonjë për nëndë vjet; nd'ato shkuar nëndë vjet, nëndë vjet e nëndë ditë e u mos u priersha, mba ti unazën e martohu, se vetë jam u nënë dhé.	75
Ani sot vasha martohet e pushkat që shkrehjën thonë vdekjen e birit tim; e unë vete gramisem. » — — « Priru prapë ti, tatë lashtë, se yt bir vjen njëmend. » — — « Më rruash, i bukuri djalë, që më dhé laim të mirë, se im bir më vjen nani ! » — Trimi shkoi e i ra mbë shporë, mos t'e çoj të vënë kurorë.	80
Te hera e Meshës s'madhe, m'arrù te katundi tij dreq ndë dëre të Qishës, kur arrënej nusja e dhëndrri e hora ndaj e më qandoi fjamurin:	85
— « Se ju krusq e ju bujarë duamni edhe mua nun te martesë e kësaj zonjë. » — — « Mirë se vjen ti trim i huaj, trim i huaj e i hjeshëm,	90
	95
	100
	105

il nibbio, sciolse dai presepi. In groppa balzò, spronollo e via pei campi, poco il dì e la notte riposando; all'alba di domenica, giunse alla sua terra. E s'incontrò col vecchio genitore, e il genitore non conobbe il figlio.

— O venerando veglio — questi chiese — dimmi, dove tu muovi i tardi passi ?

— Io me ne vo dove la mia sventura spingemi, in cerca d'un'alpestre rupe, da cui precipitar possa il mio frale; ebbi un figlio assai leggiadro, e molto giovine ancora a fauste nozze io strinsi. Solo tre dì fu sposo, indi chiamato dal Sovrano alla guerra, addolorato il figliuol mio restitui alla donna il nuziale anello ed a lei disse:

« Donna, partir m'è forza e per nove anni m'avrà la pugna. Scorsi quei nove anni, nove anni e nove dì senza ch'io torni, dell'anello disposi e ti marita, chè sotterra io sarò». La nuora mia nuove nozze oggi chiamano, e gli spari ch'odi di festa, annunziano la morte di mio figlio, e di morte in cerca io movo. — E Costantino a lui: — O venerando veglio, ritorna sui tuoi passi. or ora verrà tuo figlio. — Giovine e leggiadro, salve, chè rechi a me tanta novella, che Costantino mio sta per venire. — Il giovine spronò, chè non trovasse già maritata la sua donna, e, giunto nella città, della gran messa all'ora ei si fermò alla porta della chiesa mentre veniva il nuzial corteo da grande moltitudine seguito, ed ivi Costantin piantò il vessillo.



mirë se vjen te gëzimi jonë. » —

U hap qisha e hijtin.

Atje erth pëstaj hera

trimi të ndërroj unazat; 110

por ndërroi e i la te gjishti

vashës unazëzën e tij.

Zonjës si m'i vanë sytë,

e njohur më ju dhifis,

lotët më ju rrukullistin 115

sumbulla sumbulla faqes kuqe,

pikë pikë gjirit bardhë !

Kostandini çë m'e pa:

— « Ni ju priftra e bujarë

mbani dalë ato kurorë. 120

Kostandinë, kuror'e parë,

këjo vashë lidhi për monë,

Kostandini u ndër të gjallë ! ! ! ! » —

— Parenti e cavalieri, a me sia dato,  
per cortesia, venir da paraninfo  
alle onoranze della sposa anch'io. —  
E disser tutt: — O giovine straniero,  
giovìn leggiadro, assai da noi gradito  
giungi nel gaudio della nostra festa. —  
Si spalancò la porta della chiesa  
ed entrarono. Allor che a Costantino  
toccò la volta di scambiar gli anelli  
scartò l'anello dello sposo e il suo  
vecchio anello alla sposa ei mise in dito.  
Mirò colei l'anello e il riconobbe,  
impallidi: scendeano rotolando  
per le guancie le lacrime e pioveano  
a stille a stille su l'eburneo petto.  
E Costantino vide e gridò forte:  
— Adagio, o sacerdote e cavalieri,  
non intrecciate più quelle corone;  
altra corona un dì legò in eterno  
il cor di Costantino e di costei,  
nè morto è Costantino, vive e son io !

### 13) Rina e Radavani i Vdekur

Rina buar të vëllanë,  
të vëllanë Radavanë.  
Tri ditë m'e kërkoi,  
tri ditë me diellin,  
tri natë me hënëzën. 5  
pëstaj m'e gjeti të vrrarë,  
të vrrarë e krye-prerith,  
te sheshi Anapulit.  
I ndihitin të varfërit,  
j'e vu mbë mushkë të zezë 10  
e m'u pruar drej prapë.  
Udhës lodhur, te një përrua  
u prë, e, zdrepur, e mbuloi  
me fjamur e vetëtij.  
Shkoi ortej'e Arminoit: 15  
— « ëm një pikë ujë, Rinë. » —  
— « Ujët s'kam ku të t'e jap. » —  
— « ë me ndë grusht tënd, moj Rinë. » —  
— « Grushti im i pjetë unaza,  
pikën ujë nëng m'e mban; 20  
atë pikën çë m'e mban  
kam t'ja ruanj zotit tim.  
Po ti qen, ti tradhëtur,  
ti mos fol kështu me mua,  
se ndë zgjofsha tim vëlla, 25  
copa e thela bë' t'ju bënë. » —  
— « Rinë, të qofsha truarith,  
sa t'kaptonjë u këtë mal,

### 13) Rina e il fratello Radhavano

Perdè Rina il fratello  
il fratello Radhavano,  
ed ella lo cercò,  
gemendo nel suo duol,  
tre lunghi dì col sol,  
tre notti all'aria bruna  
col raggio della luna,  
ma sempre invano.  
Infine ella trovò  
il fratel suo ucciso  
nella piazza di Nauplia,  
il capo aveano al misero reciso.  
Pianse Rina il fratello;  
gli orfani l'aiutarono  
e il pietoso fardello  
la donna caricò su un mulo nero  
e ritornò sul percorso sentiero.  
Lungo il cammin, la sera,  
presso un torrente ella si riposò;  
la spoglia del fratello scaricò,  
e con la sua bandiera  
sul suolo la coprì.  
Passa intanto di lì  
il feroce Arminò con la sua schiera.  
— Rina, una goccia d'acqua mi concedi.  
— Io non ho dove dartela, lo vedi.  
— Fa della man scodella.  
— Le dita mia son cariche d'anella  
e l'acqua ne cadrà,  
ma se una goccia vi si fermerà,  
quella goccia è serbata al mio signore.  
Tu, cane e traditore,  
con me non indugiarti più a parlare,  
perchè se mio fratello sveglierò,

mos zgjo ti t'ët vëlla,  
këtë mal e jatërin. » —

30

Ata ikur, Zonja Rinë  
zu hjidhi mbi të vëllanë:

— « Radavan, vëllau im,  
ndë nani të trëmben

lip kur ishe i gjallë ! » —

35

ridurre a brani a brani vi farò  
— Rina, per carità, non t'adirare,  
lascia che questo monte  
passiamo e l'altro che gli sta di fronte.  
Partiro i tristi e intanto  
sul fratel Radhavano  
Rina proruppe in pianto:  
— Fratello mio, fratello Radhavano,  
se ancor tanto timore  
ispira il tuo valore,  
tal che la gente fugge impaurita,  
pensa quand'eri in vita !

## 14) Skandërbeku Vellamjes

Skandërbeku një menatë po m'e mbjoth trimërinë, po m'e mbjoth adhe m'e ftoi me mish derri e lepurish, me krera thëllëzazish	5
me ile mështjerrazish. Kur ish për me fërnuar, duall ndër dritsoresit, skomollei një spium.	
« Se ju shokzit e mi, tradhëtim ë ndër né ! Cili ndër ju më gjëndet, të më verë nd'atë rahj, të më shorë ç'bënet ? »	10
Mosnjeri ndër 'ta m'u gjënu.	15
Ai hipi kalëthin e m'u nis e vate vetë, e më gjet të pabesin: « Se ti qen e i pabesë, o m'e siell o t'e siell ! »	20
Më ja suall i pabesi e m'i preu brezthin. Më ja suall Shandërbeku we m'i preu krahtin e i lavosi kalëthin.	25
Kur ata luftojën më m'e rrunë armiqt, e m'u shtu ndëpër ata. Kur ish dy orë ditë më u pa i bjerrurith.	0
Ngrëjti syzit ndër qiell, lypi ëndejesë t'Inzoti: Shëjt i math, Shën Kolli, ndihem Ti si më ké ndihur !	

## 14) Skanderbeg della Vellamja

Skanderbeg una mattina  
riunì la gioventù  
e a banchetto la trattenne.  
Vi era carne di cinghiali,  
di leprotti e di pernici  
e di lombi di vitelli.  
Sul finire del banchetto  
s'affacciò alla finestra  
e vi scorse una spia.  
— Orsù, voi compagni miei,  
qui qualcuno ci tradisce !  
Chi tra voi si sente il cuore  
di salir su quel colle  
e veder cosa vi accade ? —  
Ma nessuno a lui rispose.  
Ei, montato sul cavallo,  
sol soletto incamminossi  
e incontrò il Rinnegato:  
— O tu, cane rinnegato,  
su ! cilpisci, o ti colpisco !  
Lo colpì il rinnegato  
ed il cinto gli tagliò.  
Lo colpì poi Skanderbeg  
ed un braccio gli tagliò,  
gli ferì pure il cavallo.  
Ma nel mezzo del duello,  
i nemici ecco arrivar:  
tra lor Skander si gettò.  
A due ore dalla notte  
Ei perduto si credeva,  
alzò al cielo allora il guardo,  
chiese aiuto al sommo Iddio:  
— Tu, gran santo, San Nicola,  
come sempre ancor m'aiuta ! —



- Shtu syzit ndë nj'anë, 35  
 vu kufi të kunatin:  
 «Dukagjini, im kunat,  
 po sa ruajëm krahzit,  
 se Shëjt'i Math Shën Kolli,  
 më ngallosën diellthin, 40  
 t'i jap mort këtij qeni ».  
 E m'u shtu ndëpër ata.  
 Kur ish dy orë natë,  
 më fërnoi luftëzën  
 e perëndoi dielli. 45  
 « Se ti Zot e Zot'i Math,  
 sa më ké vvarith ? »  
 « Nëndë mij e gjashtë qind;  
 ca m'i vrava e ca i lavosa  
 e nën shpatën gjithë i shkova ! 50  
 Fuqia ime nëng qe,  
 se qe dora e t'Inzoti;  
 por me nëndë qind trima,  
 gjithë të zgjedhur nd'Arbërit ! »

Indi si guardò d'intorno  
e vi scorse il cognato:

— Dukagjin, cognato mio,  
sol mi guarda tu le spalle,  
chè il gran santo, San Nicola,  
per me il sole fermerà  
perchè uccida io questo cane.  
E gettossi nella mischia.

A due ore della notte  
la battaglia era finita,  
ed il sole tramontava.

— Signor mio, mio gran Signore,  
quanti tu ne hai uccisi ? —

— Nove mila e seicento,  
altri uccisi altri feriti,  
io passai a fil di spada !  
Ma non fu pel mio valore:  
fu la mano del gran Dio  
con novecento giovani  
tutti scelti in Albania ! —

## 15) Vjershe e Graxeta

1

Shkova ka dera jote e ng'ish njeri  
dola ka udha kroit e nëng të pé,  
kërkova gjitoni mbë gjitoni  
e mosnjeri më tha se ku ti je;  
një miegullëz e zezë m'u vu ndë sy,  
m'u salltin trutë e m'u err gjithë ky dhé;  
me sytë mbë lotë u prora prapë ndë shpi,  
i pisruar si zoku pa folé.

2

Thëllëzëz, çë ka mali fjuturove  
e prëzë mua erdhe e m'u kumbise,  
më ruajte me ata sy e trutë m'i mbjove  
e mbrënda te kjo zëmër ti m'u stise.

3

Oi mes-holl'e dredhurëz si dhri,  
njatër, si ti, kopile nëng ë më,  
se bukurizit tënd ng'i ka njeri  
e u i ziu shërtonj e gjumë ngë zë.

4

E losen, bukuritë - si borë kur vera e çon,  
si nj'yll çë nd'errësitë - shkrehet e strallambar  
pëstaj shuhet ky lih nar - e gjindja na harron.

5

Ishin dy thëllëza ndë një degëz ftoi  
e më e madhja keq mua më pëlqeu,  
kurmin m'e çeli e zëmrën m'e shpoi,  
si petriti m'e pa mua m'e rrëmbeu.

6

U dolla jashtë e pé si vejin retë,  
kështu për tina, vashë, më sillen trutë.

7

Kisha një zëmër e ti, vashë, m'e more,  
nani ti rri me dy e u pa fare.

## 15) Epigrammi e Distici

1.

Passai per la tua porta e non vi era nessuno;  
uscii verso la via della fontana e non ti vidi;  
cercai di vicinato in vicinato  
e nessuno seppe dirmi dove tu eri;  
una nube nera mi velò gli occhi,  
mi vacillò la mente e mi s'oscurò il mondo intero;  
con gli occhi gonfi di lagrime tornai a casa,  
triste come l'uccello che ha perduto il nido.

2.

Pernice, che dal monte sei volata  
e sei venuta a posarti a me d'accanto.  
mi hai guardato con quegli occhi e mi hai ripiena  
[la mente  
e mi ti sei murata dentro questo cuore.

3.

O flessuosa, agile come la vite,  
un'altra fanciulla come te non v'è,  
chè la tua beltà non hanno l'altre,  
e sospiro io misero e non prendo sonno.

4.

Dissolvesi la brezza - come la neve in primavera,  
come stella che nell'oscurità - fila splendente;  
poi questa luce spegnesi - e tutti ci dimenticano.

5.

Erano due pernici su d'un ramo d'albero (melocoto-  
[gno)  
e la più grande a me piacque assai,  
mi accese il corpo e trapassommi il cuore,  
come il falco la vide, me la rapì.

6.

Uscii fuori e guardai come vagavano le nuvole,  
così, per te, fanciulla, vagano i miei pensieri.

7.

Avevo un cuore e tu, o fanciulla, me l'hai preso:  
ora tu ne hai due, ed io son senza.

## Vëllamja Motërma

Ditën e Analipsit, djemat e katundit bëjnë vëllamjen; vashat bëjnë motërmat, veç jo bashkë. Mbjidhen ndër dy shpi; nga një qellën të ngrënë, t'hanë gjithë bashkë. Pas drekës, djemat me djemat e vashat me vashat, zënë vallen e tue kënduar këngën e Skandërbekut (N. 14) venë mbë Qishë. Te dera e Qishës, hijën tue kënduar «*Anelifthis en dhoksi....*» Vëhen rrotull përpara Ikonostasit, mbi Sollenë. Përpara Korës së Zotit Krisht është një tryes e vogël e veshur e kuqe e mbi tryesën Vangjeli. Atje rri Zoti me petrahjilin e thotë: *Evlojitos e Theos imon..... Vasilev uranie..... Ajos o Theos..... Dhoksa Patri..... Panajia Trias..... Dhoksa Patri..... Pater imon..... Oti su estin.....* Gjithë këndojnë: *Anelifthis en dhoksi.....* Këtu Zoti veshën Fellonin e thotë: *Qe iper tu kataksiothine imas.....* e këndon Vangjelin. Gjithë vëhen nën Vangjelit përgjunja, djema e vasha. Pëstaj ngrëhen e puthjën Librin Shëjtë. Kur gjithë e puthën, Vangjeli vëhet mbi tryesën e djemat vënë dorën e djathtë persipër. Zoti i mbulon duart me Petrahjilin, thotë: «*Tu Kyriu dheithomen*» e lutjen. Pëstaj njeri-jatrit zënë një cimbe tek dora tue thënë: «cimb një e cimb dy, vëllau im je ti». Pas djemavet bëjnë ashtu edhe vashat, me dorën mbi Vangjelin, Zoti i thotë lutjen e kështu zënë cimbin tue thënë: «cimb një e cimb dy, motra ime je ti». Kur gjithë sosjën, thonë bashkë, vashat vashavet e djemat djemavet: «Gjaku im është gjaku

yt, shpirti im është shpirti yt». I thotë Zoti: «Ruhi, bij, ka lëtiri, si druri ka topra». Përgjegjen gjithë: «Derk e lëti mos e sill mbë shpi, se t'çan poçe edhe kusí».

Të vëhet ré se vashat e djemat nëng mund' të ndërronjën gjakun bashkë; ndë se e bëjen, bëhen një gjak si vëlla e motër e s'mund t'martohen.

Zoti i bekon, thotë «Etisin e Apolysin», puthjën Korën e Zotit Krisht e Shën-Mërisë tue kënduar «Anelifthis....» Dalën nga Qisha mbë valle tue kënduar këngën e Besës (Kostandini e Jurëndina N. 5) Rrethonjën gjithë udhët e katundit e, tue sërposur, mbjidhen ndë shpit.

